

Bom dia!

**/Exemplos de Literatura
infantojuvenil do Brasil e de Portugal/**

Sabahın xeyir!

**/Braziliya və Portuqaliya
uşaq ədəbiyyatından nümunələr/**

2015

Redaktor: Etibar ƏHƏDOV
yazıçı-jurnalist

Rəy: Yədulla AĞAZADƏ
professor

“BOM DİA! – SABAHIN XEYİR!”

Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2015, 168 səhifə. 100 tiraj

“Bom dia! – Sabahın xeyir!” kitabında Braziliya və Portuqaliyada yaşayıb-yaratmış şairlərin həyat və yaradıcılığı haqqında məlumat və onların uşaqlar üçün qələmə aldığı şeirlərdən nümunələr toplanmışdır.

Ümumilikdə kitabda 47 şair haqqında məlumat verilmiş və onların 58 uşaq şeiri həm portuqal, həm də Azərbaycan dilində oxuculara təqdim olunmuşdur.

“Bom dia – Sabahın xeyir!” kitabının orijinallığı ondadır ki, burada verilmiş şeirlər portuqalcadan birbaşa Azərbaycan dilinə tərcümə edilmişdir.

Braziliya və Portuqaliya şairlərinin həyat və yaradıcılığı haqqında məlumatları portuqal dilindən çevirən və həmin mətnləri kitab üçün işləyən, habelə şeirlərin portuqalcadan sətri tərcüməçisi Əli İbədildir.

Bədii tərcümə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, şair Bəxtiyar Əliyara məxsusdur.

ISBN 978-9952-36-040-0

Qanun Nəşriyyatı
Bakı, AZ 1102, Tbilisi pros., 76
Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18
Mobil: (+994 55) 212 42 37
e-mail: info@qanun.az
www.qanun.az
www.fb.com/Qanunpublishing
www.instagram.com/Qanunpublishing

“Uşaqlar bizim gələcəyimizdir, gələcəyimizi nə cür tərbiyə edəcəyiksə, ölkəmizin, millətimizin, dövlətimizin sabahı bundan asılı olacaqdır.”

“As crianças são nosso futuro, como criamos e educamos nosso futuro, o futuro do nosso país, da nossa nação vai depender disso.”

Heydər ƏLİYEV
Azərbaycan xalqının ümummilli lideri

I Ədəbiyyat mükafatları:

1. Kamoës Mükafatı	8
2. Jabuti Mükafatı	9

II Braziliya uşaq ədəbiyyatından:

1. Renato Seneka Fleuri (1895-1980)	11
Braziliya	13
2. Olavo Bilak (1865-1918)	15
Kuklacıq	16
3. Sesiliya Meyireles (1901-1964)	18
Ya bu, ya o	20
4. Enriketa Lizboa (1901-1985)	21
Sirr	22
5. Karlos Drummond de Andrade (1902-1987)	24
Küçədə oynamaq	25
Göl	27
6. Narbal Fontes (1894-1960)	28
7. Ofeliya Fontes (1902)	29
Bitkinin hekayəsi	30
8. Mario Quintana (1906-1994)	32
Hər yer qaranlıqdır!... Küçəciyim, yat	33
Ana	35
9. Vinisius de Moraes (1913-1980)	36
Qapı	37
Kəpənəklər	39
10. Maqdalena Leya (1913-2001)	41
Bilməcə	42
11. Tatyana Belinki (1919-2013)	44

Müxtəliflik	46
12. Mariya Dinorah (1925-2007)	47
Ekologiya patrulu	48
13. İlka Brunhilde Laurito (1925-2012).....	50
Sabahın xeyir, Həyat!.....	52
14. Joze Paulo Paes (1926-1998)	53
Harada?	55
Valsciq	57
15. Ferreyra Qullar (1930)	58
Pişik düşünür	60
16. Rus Roşa (1931).....	61
Tətil gəlir.....	62
Fərqli uşaqlar	64
17. Elias Joze (1936-2008)	66
Uşağın qorxusu	68
18. Marina Kolasanti (1937)	70
Adsız şeirlər	71
19. Anna Mariya Maşadu (1941)	73
Xərçəng	75
20. Pedro Bandeyra (1942)	76
Görünüş.....	77
Heç nədən qorxmuram	78
21. Bartolomey Kampos de Keyros (1944-2012).....	80
“Balıq və Quş” kitabından	82
22. Paulo Leminski (1944-1989)	84
Dovşanın yumurtası	85
23. Vaniya Amarante (1945-1985)	87
Zebracıq	88
24. Serjiyu Kapparelli (1947)	89
Mən özüməm	90
Şaftalı ağacı	92

25. Eva Furnari (1948)	93
Sən dəyişərsən?	95
26. Rikardo Azevedo (1949).....	97
Misket topu	98
Rəng fırçası	99
27. Roseana Murray (1950)	100
Dəniz qulduru	101
28. Lalau e Laurabeatriz (1954).....	102
Cənnət	103
29. Roza Klement (1954)	105
Pişik və Balıq	106
30. Sokorro Asiyoli (1975)	107
“Onun səmavi gözləri” kitabından	109
31. Mariya de Lourdes Fiqeyredo	111
Gəl qovrulmuş qarğıdalı hazırlayaq.....	112

III Portuqaliya uşaq ədəbiyyatından:

1. Afonso Lopez Viyeira (1878-1946)	113
Portuqaliya gözəldir	115
2. Fernando Pessoa (1888-1935)	116
Bir oğlan var idi	117
3. Antoniyo Botto (1897-1959).....	119
Tamam boz bir Dəvəquşunun sözləri	121
4. Sidoniyo Muralya (1920-1982)	122
Şahmat.....	124
5. Leonel Duarte Neves (1921-1996).....	125
Kasıbların miladı	127
6. Matilda Roza Lopez de Araujo (1921-2010).....	129
Gecən xeyrə, Quşçuğaz	130

Ayaqyalın qarışqacığ	133
7. Eujeniyu de Andrade (1923-2005).....	134
Çoban	135
Leonoretanın mahnısı.....	137
8. Mariya Alberta Meneres (1930).....	138
Məsləhət	140
9. Roza Lobato de Fariya (1932-2010).....	141
İpək ləçəkli gül	143
10. Mariya Roza Kolasu (1935-2004)	144
Sakit eşşəkciik	145
İşıldaböcək	147
11. Mariya Aurora (1937-2010).....	148
Bu gün Miladdır	150
12. Luiza Dukla Soares (1939)	151
Daraq və ilan	152
13. Antoniyo Torrado (1939)	153
Sarı	155
14. Manuel Antoniyo Pina (1943-2012)	156
Anna istəyir	157
15. Joze Jorje Letriya (1951).....	158
Xəlifə Səlim	160
“Günlərin kitabı”ndan	163
16. Nuno Rodriqez	164
O-o, o-o	165

Kamoes Mükafatı

Kamoes Mükafatı (O Prémio Camões) 1988-ci ildə Portuqaliya və Braziliya dövlətləri tərəfindən təsis edilən bir mükafatdır. Bu mükafat portuqal dilində ədəbi və mədəni irsin zənginləşməsində xidməti olan müəlliflərə verilir. Yəni, Kamoes Mükafatı portuqal dilində yazıb-yaradan müəlliflərə yaradıcılıq uğurlarına görə verilən ən böyük mükafatdır.

Kamoes Mükafatı Portuqaliya Milli Kitabxana Fondu və Braziliya Milli Kitab Departamenti tərəfindən təqdim edilir. Mükafat, portuqal dil məkanında ədəbiyyat sahəsində verilən Nobel Mükafatının ekvivalenti kimi qəbul edilir.

Kamoes mükafatı öz adını Portuqal ədəbi dilinin yaradıcısı olan Luiş Vaz de Kamoesin adından götürmüşdür. Luiş Vaz de Kamoes (1524-1580) XVI əsrdə yaşamış Portuqal şairidir. “Luziadalar” epik poemasının müəllifidir. Poemada Portuqaliya tarixinin şanlı səhifələrini, xüsusilə də Vasko da Qamanın Hindistan sahillərinə səyahətini vəsf etmişdir. O, çoxlu lirik şeirlərin, sonetlərin, satira və komediyaların müəllifidir.

İndiyə qədər Portuqaliyada on bir, Braziliyada on bir, Anqolada iki, Mozambikdə iki və Kabo Verdedə bir yazıçı Kamoes Mükafatına layiq görülmüşdür.

“Bom dia! – Sabahın xeyir!” kitabında verilmiş şairlərdən Ferreyra Qullar (Braziliya), Manuel Antoniyo Pina (Portuqaliya), Eujeniyu de Andrade (Portuqaliya) və b. Kamoes Mükafatını qazanmışlar.

Əli İbagil

Jabuti Mükafatı

Jabuti Mükafatı Braziliya ədəbiyyatının ən böyük mükafatlarından sayılır. Mükafat 1959-cu ildə Braziliya Kitab Palatasının rəhbəri Edqard Karvalyeyro tərəfindən təsis olunub.

İlk mükafatın verilməsindən sonra keçən illər ərzində Jabuti Mükafatının yeni kateqoriyaları əlavə olunmuşdur. Belə ki, hazırda mükafatın 29 kateqoriyası var. Oxucular üçün maraqlı olacağını nəzərə alaraq, Jabuti Mükafatının bütün kateqoriyalarını aşağıda təqdim edirik:

1. Ən yaxşı kitab cildi;
2. Ən yaxşı kitab illüstrasiyası;
3. Ən yaxşı uşaq kitabı illüstrasiyası;
4. Ən yaxşı memarlıq və şəhərsalma kitabı;
5. Ən yaxşı sənət kitabı;
6. Ən yaxşı bioqrafiya kitabı;
7. Ən yaxşı dəqiq elmlər kitabı;
8. Ən yaxşı insan elmlər kitabı;
9. Ən yaxşı təbiət elmləri kitabı;
10. Ən yaxşı tibb elmləri kitabı;
11. Ən yaxşı ünsiyyət kitabı;
12. Ən yaxşı nəğil və tarixi hadisələr kitabı;
13. Ən yaxşı dərslik və didaktik kitab;
14. Ən yaxşı hüquq kitabı;
15. Ən yaxşı idarəetmə və iqtisadiyyat kitabı;
16. Ən yaxşı təhsil kitabı;
17. Ən yaxşı fotoqrafiya kitabı;
18. Ən yaxşı kulinariya kitabı;
19. Ən yaxşı uşaq kitabı;
20. Ən yaxşı gənc kitabı;

21. Ən yaxşı poeziya kitabı;
22. Ən yaxşı psixologiya və psixanaliz kitabı;
23. Ən yaxşı publisistik kitab;
24. Ən yaxşı romantik kitab
25. Ən yaxşı texnologiya və informatika kitabı;
26. Ən yaxşı ədəbiyyat nəzəriyyəsi və ədəbi tənqid kitabı;
27. Ən yaxşı turizm və otelçilik kitabı;
28. Ən yaxşı qrafik layihə kitabı;
29. Ən yaxşı tərcümə kitabı.

Ən yaxşı uşaq ədəbiyyatına görə Jabuti Mükafatını ilk dəfə 1959-cu ildə Renato Seneka Fleuri almışdır. Sonralar onlarla şeir, sənət adamı bu mükafata layiq görülmüşdür.

“Bom dia! – Sabahın xeyir!” kitabında verilmiş şairlərdən Tatyana Belinki, Ferreyra Qullar, Elias Joze, Marina Kolasanti, Anna Mariya Maşadu, Bartolomey Kampos de Keyros, Sokorro Asiyoli, Eva Furnari və b. “Jabuti” mükafatını bir və ya bir neçə dəfə qazanmışlar.

Qeyd edək ki, “Jabuti” portuqal sözü olub mənası “Tısbəgə” deməkdir.

Əli İbagil

Renato Seneka Fleuri

(1895-1980)

Yazıçı, şair, müəllim, jurnalist.

Renato Seneka de Sa Fleuri 1895-ci ildə Braziliyada, San Pauloda anadan olmuşdur. Pedaqogika və psixologiya üzrə təhsil almış, universitetdə müəllim işləmişdir. O, pedaqogika və psixologiya elmlər professorudur.

R.S.Fleuri bədii yaradıcılıqla məşğul olmuş, bu sıradan bir çox kitablarını nəşr etdirmişdir. Braziliya Ədəbiyyatının ən böyük mükafatı olan Jabuti Ədəbiyyat Mükafatı 1959-cu ildə təsis olunmuş və ilk dəfə Renato Seneka Fleuriyə verilmişdir. O, həmin mükafatı ən yaxşı uşaq ədəbiyyatına görə 1959-cu ildə almışdır.

R.S.Fleuri San Paulo Elmlər və Ədəbiyyat Akademiyasının üzvü, Sorokabano Ədəbiyyat Mərkəzinin qurucularından olmuşdur.

Renato Seneka Fleuri 1980-cı ildə San Pauloda vəfat etmişdir.

O Brasil

Perguntei ao céu tão lindo,
– Por que é todo cor de anil?
Ele me disse, sorrindo:
– Eu sou o céu do Brasil!

Perguntei ao Sol, então,
A causa de tanta luz.

– Sou a glorificação
Da Terra de Santa Cruz!
Depois perguntei à Lua:
– Por que noites de luar?
– É para enfeitar a tua
Grande Pátria à beira-mar.

Perguntei às claras fontes:
– Por que correis sem cessar?
– Nós brotamos destes montes
Para a terra fecundar!

Então eu disse à floresta:
– És tão bela, verde inteira!
Ela respondeu em festa:
– Sou a mata brasileira!

Perguntei depois às aves:
– Por que estais a cantar?
– Cantamos canções suaves
Para tua Pátria saudar.

Céu e sol, luar e cantos,
Florestas e fontes mil
Enchem de eternos encantos
És minha Pátria, – o Brasil!

Braziliya

Göz oxşayan səma gözəldi yenə,
Heyran-heyran baxasıyam əzəldən.
Səbəbin soruşdum, söylədi mənə:
– Braziliya səmasıyam əzəldən.

Günəşin nurundan yer isti, işıq.
İstədim səbəbin eşidəm, duyam.
Günəş cavab verdi:
– Mən də bir aşiq,
Böyük Santa Kruz torpağındayam.

Parlaq Ayı gördüm, dedi ki, mən də
Vətən səmasını gəzərəm hər gün.
Atlantik okean sahillərində
Braziliyanı bəzərəm hər gün.

Gur sulu çeşməni görüncə sordum:
– Çağlayıb gedirsən hara? Uzağa?
– Dağlardan fışqırır, daşları yardım,
Bərəkət gətirdim ana torpağa.

Yamyaşıl meşəyə üzümü tutdum:
– Sən necə gözəlsən, oldum heyranın!
Yaşıl, gözəl meşə söylədi:
– Oğlum,
Axı meşəsiyəm Braziliyanın!

Quşlardan soruşdum:
– Bu qədər hər gün
Nəğmə oxuyursuz, fikrim sizdədir.
Dedilər:
– Vətəni salamlamaqçün
Bu həzin nəğmələr dilimizdədir.

Səması, Günəşi, Ayı, meşəsi
Məhəbbət çilənib havaya, suya,
Quşlartək hey ötsün könlümün səsi:
– Mənim vətənimсэн, Braziliya!

Olavo Bilak (1865-1918)

Şair, jurnalist, tarixçi, qiraət ustası, didaktik kitabların müəllifi.

Olavo Bras Martins dos Quimaraes Bilak 1865-ci ildə Braziliyada, Rio de Janeyroda doğulub. Bilak Braziliyalı şairlərin şahzadəsi sayılır. İmperatorluq dövründə və respublikanın ilk illərində yaradıcılıqla məşğul olmuş, yumoristik və satirik mətnlər qələmə almışdır. Əsərlərinin çoxunu fərqli təxəllüslərlə yazmışdır.

Olavo Bilak Braziliyanın Ədəbiyyat Akademiyasının yaradıcılarından biridir.

Əsərləri:

“Şeirlər” (1988),

“Xronikalar və romanlar” (1894),

“Tənqid və fantaziya” (1904),

“İroniya və zarafat: xronikalar” (1916) və b.

Olavo Bilak 1918-ci ildə Rio de Janeyro şəhərində vəfat etmişdir.

A boneca

Deixando a bola e a peteca,
Com que inda há pouco brincavam,
Por causa de uma boneca,
Duas meninas brigavam.

Dizia a primeira: “É minha!”
– “É minha!” a outra gritava;
E nenhuma se continha,
Nem a boneca largava.

Quem mais sofria (coitada!)
Era a boneca. Já tinha
Toda a roupa estraçalhada,
E amarrotada a carinha.

Tanto puxaram por ela,
Que a pobre rasgou-se ao meio,
Perdendo a estopa amarela
Que lhe formava o recheio.

E, ao fim de tanta fadiga,
Voltando à bola e à peteca,
Ambas, por causa da briga,
Ficaram sem a boneca...

Kuklacıq

Top oynayan iki qız
Birdən oyunu bitirdi.
Bir tərəfə atılmış
Kuklacığı götürdü.

Bax bu zaman yaşandı
Maraqlı bir hadisə.
Hərə özünkü sandı,
Başladı mübahisə.